

# HORVÁT FAUST

(Részletek)

SLOBODAN ŠNAJDER

(...)

6.

*Žedrinski Strozzi 1942-ben Faust-rendezéséhez készült színpadképének egyes elemei, amelyek a 16. jelenetig teljessé válnak. Csontváz a tudós szobájában, bőrből készült földgömb, alkémikus eszközök.*

*Afrič, kigombolt katonazubbonyban, kezében könyv.*

## ELSŐ SZÍNÉSZ

Játszottam még Diocletianus előtt,  
Nyeltem előtte az eleven tüzet,  
Loptam a jobbik művészetekből,  
Megalásaim száma száz körül lehet,  
Hordók tetején mímeskedtem.  
Tudtam búvészetet, ebből hasznot húzni,  
Ősrégi városokban,  
Ahol ganajnak hívtak, emberi  
szarnak és ürüléknek  
És ahol hazudoztam, sírva az álarc alatt,  
Hogy maradhassak színész, szabad.  
Görögül, latinul, toszkánul értek,  
A németbe belefeledlkezem,  
Míg hazafias tojás itt el nem talál  
(*A homlokára mutat.*)  
S nem ébred szerelmem az illír szó iránt.  
Fáradtan a tartós megvetéstől,  
Haragvón a másnak tettetéstől,  
Leköpvé önnön magamat,  
Megundorodva lényemen, trafikálva  
Csalárd vevővel, ki öszvérnek tekint,

Tetűként szegény, de bölcs, rendkívüli,  
Írástudatlan szinte, olvasottsággal teli,  
Éhes és rongyos, de gazdag örököse  
Annak a kulturális ezredévnek,  
Kis hajók és nagy hajók seregének.

Van itt valaki?

*(A könyvbe pillant.)*

Föld szelleme, hol vagy?

*(A föld szellemének jelét mutatja.)*

Lehelete s párája s mása a földnek?

Nem lesz jöveteled?

Mutatkozz!

Ó, Geni Croatiae, engedd, hogy lássam ma az arcod.

*(Megjelenik egy törpe, egy gnóm.)*

TÖRPE Szóltottál?

ELSŐ SZÍNÉSZ Téged?

TÖRPE Kívánságod teljesült. Minden meg van beszélve. A horvát állam folyó érdekei megkövetelik Goethe Faustjának játszását, e halhatatlan költői remekét, s már köztudott, hogy a bemutatón megjelenik a német parancsnokság és az Állam legfelső képviselői. Azt akarják, hogy a halhatatlan Kunstschatz horvátul hangozzék; föld-jelünk viszont megváltoztasd: A hazáért! most a jel, mert többé nem jövök.

ELSŐ SZÍNÉSZ Légy résen!

TÖRPE

A signum crucis, a kereszt jele kis

javitással, uralkodjék most!

E jegyben győzni fogunk!

*Vibog.*

A főszereplő úr híján van a

lelkesültségnek, amit el lehet sütni, míg

az ördög szunnyadoz.

*Vibog.*

A főszereplő úr jól tenné, ha e köszöntést tükröz

előtt gyakorolná be. És egyáltalán gyakorolna.

mert a Faustnál nincs nehezebb darab.

*Vibog.*

A főrendező úr holnap próbát fog tartani.

Agyafúrt ember, humanista, bölcselkedő,

Nem túlságosan lángoló katolikus, Istent csak

köstolgatja, akár a sonkát, tojást,

Horvát, úgy-ahogy, de adja az angolt,

Világpólar is, egyszóval ein Weltbürger,

Hogy ne szaporítsam!

Főrendező, megbecsült lóponya, szakmája  
 mestere és így tovább,  
 Hogy ne szaporítsam!  
 mikor árnyam már oly rövidke,  
 Obermeister, und so weiter,  
 Duce, Führer, alkalmasint,  
 de lágyszínű, határozatlan, kételkedő és  
 emberszerető.

Hogy ne szaporítsam,  
 az okos szó elég.  
 Ön az *értelemre* fordítson gondot,  
 hogy ez a hallhatatlan kincs  
*horvátul* csengjen és mint a *miénk*.  
 És mint időnk, e szétzilált.  
 Felismerhető legyen, szükség szerint!  
 A mulandóságra gondoljon, s zárja szívébe  
 Szavait Croatia jegyesének!  
 Mit kórnak néztek, épülésére válják.  
 Legalázatosabb szolgája, uram.

Addio, kívánom, domine.

Mély tiszteletem,

Servus, amice,

Még találkozni fogunk!

(*Elenyészik.*)

#### ELSŐ SZÍNÉSZ

Föld szelleme, hol vagy...  
 A levegő helyett ez a földbe tűnt  
 Bakarasz, Hüvelyk Matyi, a föld szelleme lett oly kicsi.  
 Ilyen időket!  
 Mit is mondott?

Faust leszek,

Hiszen színész vagyok.

S nem aggaszt más tudálékossága.

Amit tudok, tudom,

De amit tudok, csupán valami sötét  
 elégedettséggel tölt el.

Mégis: Hagyjam magam arasznyira zsugorítani?  
 Mézeskalácsszívbe hagyjam magam bezárni?  
 Az egyezményes örületet magam fűszerezem?  
 Tűrjem, hüvelyknyire így nyesegeessenek,  
 Hogy utána a sötét pokol jegyéig magasztaljanak?  
 „Még találkozni fogunk!”

Am mivégre és minek?

Én színész kívánok maradni,

Festett arc mögé rejtve, mely fehér színre,  
 Idegen beszédbe és különös rímbe.  
 Elragadtatásuk irántam nem értem.  
 És fontosnak hogy tartanak . . .  
 Színész vagyok. Faustot meg keressenek, íme, a tarka  
 Mutatványoshad: legyen az akár a fecsegő szarka,  
 Fecskendő, tucatnyit rejt belőlük az időknék sarka,  
 Legyen az Žanko, ő most minden feje,  
 Žanko hadnagy, e dicsőség járjon ővele.  
 Én nem vagyok érdekelt.  
 Az értéktelen kunával ugyan ki házal,  
 Zsák, bőrónd s fej mind tele, kár törődni ezzel!  
 Hej, barátocskám, föld szellem, Bakarasz,  
 Hüvelyk Matyi,  
 Kedvem tartja a szerepet visszaadni,  
 Ez nem színésznek való, nem színésznek való.  
 Hanem ez hadnagy dicsőség, dísztaghoz illő,  
 A ranghoz, hogy tudják, ők is valakik,  
 Az örök világosság fényeskedjen nekik.

*(A tűzoltó-szolga zseblámpával megvilágítja.)*

SZOLGA Mit csinál itt, hiszen már éjfél van.

ELSŐ SZÍNÉSZ Valóban? De épp jókor: én égek — a szégyentől.

SZOLGA Ilyesmit nem oltok. És hogy az úr szemérmes volna, az nem újság. Hogy halad a munka, Afrié úr?

ELSŐ SZÍNÉSZ Nem tudom, Fecskendő. Közepesen, gondolom.

SZOLGA Prima kell, hogy legyen vagy semmilyen.

ELSŐ SZÍNÉSZ Nem tudom.

SZOLGA Jó éjt. És gombolja be azt a zubbonyt!

*(Csönd.)*

7.

*(A Faust próbája: színészek és Főrendező.)*

FŐRENDEZŐ Én sokat jártam a német földet, gyerekek, és láttam ott számos jó színházat. Ez többé nem fog megisméltódni. Heidelbergában láttam és hallottam egy tízezer lelket számláló Sprechchort a Reichyonalban a mennybe című előadásban, százezer ember éneklő: Deutschland, Deutschland . . . s hatalmas kereszt lobog . . . kijön egy zsidó, sárga frakk, fehér nadrág, zsidó orra van, hacken orra és ordít: Reichyonalban? Nélkülem? Ohne mich? Százezer ember, gyerekek, gúnyt űz a zsidóból, aki ordít: Nélkülem. Hát, kiáltják, nélkülöd! Kijön egy megtermett ifjú, szőke, hubertuszban, hitlersapkában, mintha Meštrović véste volna brači márványból, elveszi a kommunisztától a német lobogót. Utána százezer torokból . . . égzengés . . . Hagyjuk ezt, a zsidókérdést, a kommunistákat,

bolsevikokat, náciakat... Ez színház. Szív és agy fenséges erőfeszítése, szuggesztív, hathatós és örökös színház...

ELSŐ SZÍNÉSZ Kezdjük a próbát.

EGY SZÍNÉSZ A próba része ez.

FÖRENDEZŐ Bécsben voltam, amikor ünnepelték Németország első zeneköltőjét, aki úgy pusztult el, mint a kutya, most meg... Mozart. Még egy zsebbe való japán is megjelent, a császár hírnöke, meghajolni...

ELSŐ SZÍNÉSZ De főrendező úr: Mozart osztrák zeneszerző.

FÖRENDEZŐ Hogyan érti ezt?

ELSŐ SZÍNÉSZ Africé úr szánalmasan tájékozódik.

ELSŐ SZÍNÉSZ Mozart Salzburgban született.

FÖRENDEZŐ Mozart révén van Wagner, az pedig most igazi német zene, kijelentette, hogy hisz Istenben.

EGY SZÍNÉSZ De Mozart, jó emberek...

EGY SZÍNÉSZ Mozart az új Európáé.

FÖRENDEZŐ Bécsben arra gondoltam: a lángelme emlékművénél tisztelgő küldöttségek, koszorúk hosszú sorában, ha láthatnám drága trikolórunkat a világ nagy szellemi közösségében.

*(Egy színész tapsol.)*

RENDEZŐ Még hallok Mephistót, hogyan vigyorog az ősi német városokban és látom a germán isteneket Bayreuth-ban mint lépnek a Walhallába a szivárvány ívén, — a nap és a szabadság nagyszerű szímfóniájában!

ELSŐ SZÍNÉSZ Főrendező úr: önben feltartóztathatatlanul ébred az emberfeletti ember.

FÖRENDEZŐ Én nem vagyok náci, Africé. De tudom, mi a színház. Mi műintézet vagyunk. A háborút a katonáknak, a politikát a politikusoknak. Mi művészek vagyunk. Erről szóltam nektek, gyerekek. Köszönöm szépen, holnapig. Africé, várjon egy percet.

*(Első Színész és Főrendező egyedül.)*

FÖRENDEZŐ Az istenre kérem, kolléga. Önmaga miatt, az intézet miatt.

ELSŐ SZÍNÉSZ Nem szükséges, főrendező úr. Én a szövegemet kívülről tudom. Holnap játszani tudnám a császári küldött úr előtt, az ekkora kis japán tengelyi előtt, és egyéb tengelyű urak előtt.

*(Főrendező a fejét csóválja.)*

FÖRENDEZŐ Africé, Africé... hová tart maga! Žanko ma reggel Budak miniszternél személyesen kezességet vállalt magáért. Írásban. Hogy maga bogaras, az áll. Dujšin és Strozzi mellett első csillag itt, e tető alatt. A nők lába nyomát csókolják, az emberek szeretik. Vannak szeszélyei, de maga nem szervezett kommunista.

*(Néz rá, kérlelően.)*

Az intendáns kezekedett.

AFRIC Főrendező úr, lesznek-e a mi előadásunkban valódi emberi csontvázak, mint Reinhardtéban?

FŐRENDEZŐ Nem tudom. Fogalmam sincs, mire adja ez magát. Mit gondolsz?

ELSŐ SZÍNÉSZ Emlékszik arra a kettőre, arra a soványra és arra a kedélyesre a színiiskolából?

FŐRENDEZŐ A praktikánsaink? Jó fiúk, egyiküknek színésznek is kellett volna lennie.

ELSŐ SZÍNÉSZ Jó, hogy emlékszik rájuk: amennyiben csontvázakra van szüksége.

FŐRENDEZŐ Én nem gyilkoltam meg őket. Én valamennyiükért kezkeskedtem mint senior és mint barát...

ELSŐ SZÍNÉSZ Mindannyian isten gyermekei vagyunk.

FŐRENDEZŐ Úgy van. Maga pedig, aki az isten bal oldalán van, tudja meg...

ELSŐ SZÍNÉSZ Mit...

FŐRENDEZŐ Én nem...

ELSŐ SZÍNÉSZ Ön mit nem, főrendező úr?

FŐRENDEZŐ Én nem... Sérülékeny vagyok, gyermekem. És első ízben úgy tűnik, hogy abból, amit itt csinálunk, semminek semmi értelme sincs.

ELSŐ SZÍNÉSZ Főrendező úr: mi művészek vagyunk.

FŐRENDEZŐ Én? Én fa vagyok. Ne keverjen engem bele ebbe...  
(Szorosan átöleli Africot.)

Én fa vagyok, az vagyok én! Levegő. Kérem, nem észrevenni engem! Én nem vagyok, kérem! A nálam jobbak is hallgatnak! A nálam jobbak is azt mondják, hogy ők nincsenek!

ELSŐ SZÍNÉSZ Ámen. Béke poraira.

FŐRENDEZŐ Vigyázzon arra a bolond fejére. Isten megáldotta. Mindenfélét lehet mondani arról az öregről. Nyilvánvalóan baszik ránk. De ő látja, ki a színész. Tartozik ennyivel a tehetségének.

ELSŐ SZÍNÉSZ Vigyázni fogok én... még mennyire fogok vigyázni. Vizionlátomásra, istenem!

(Hirtelen távozik. Szolga Főrendező arcába világít.)

SZOLGA Elismerésem szeretném kifejezni főrendező úrnak. Szavaiért a trikolórról a világ nagy szellemi közösségében. Ez olyan szép volt, akár a betlehemes istálló.

FŐRENDEZŐ Köszönöm, Lipovščak. Úgy látszik, hogy itt már nem maradt senki.

SZOLGA Ne hagyja, hogy a bolsevikok adják meg a mértéket a színházhoz, főrendező úr.

FŐRENDEZŐ Mit mondtál?

SZOLGA Jól hallotta.

(Sötét.)

(...)

15.

*(Faust a gótikus szobában ül, az előadáshoz öltözve és sminkelve. Mephisto jön.)*

MEPHISTO Hogy szolgál a vitézi egészség a *bataille du Faust* előtt?

FAUST A legkevesébé sem érdekel ez az ő *Faust*juk. Rosszul leszek ezéktől a csitriktől és nagyságáktól. E horvát tündérektől, akikből germán Walkürök lesznek. Nem mehetnék el azonnal?

MEPHISTO Nyomban látnák, hogy hiányzol.

FAUST Gondolod? Lesz itt alakítás nélkülém is.

MEPHISTO Kétlem.

FAUST Ó, akad *Faust*.

*(Szünet.)*

Mikor mehetek?

MEPHISTO Tudatni fogják veled.

*Első csöngetés az előadás előtt.*

FAUST Istenem, a közönség már érkezik.

*(A terembe pillant. Bejön néhány egyenruhás usztasa, és elfoglalja a földszint különben üres első sorát.)*

FAUST Kezdődjék hát!

MEPHISTO Tarts ki!

FAUST Halál a Faustra!

MEPHISTO Szabadság a népnek!

AZ ÜGYELŐ HANGJA Színész hölgyek és urak, most hét óra öt perc van, az előadás kezdetéig még huszonöt perc maradt, úgyhogy kérem, fejezzék be maszkjukat, köszönöm!

*(A színházi szolga átmegy a színen.)*

SZOLGA Afric úr, ma este mindannyian magát fogjuk nézni. Szívem a maga szívével együtt fog dobogni ez alatt az ódon tető alatt.

FAUST Kösz, Fecskendő, drága kartárs.

SZOLGA Nem Fecskendőnek hívnak, Lipovščak a nevem.

FAUST Kihagy az eszem, Pantovščak úr.

SZOLGA Hogy az esze kihagyjon — ma este? Ön ma este a horvát színpad becsületét védi az európai emberiség ragyogó viszonylatában. Ma este ezt nem lehet — elárulnia, ma este semmiképp.

FAUST Ja, natürlich, csak le ne essen köldökszorító nadrágtartóm.

SZOLGA Olyan lesz, akár a képfirdában.

FAUST Csak az amerikaiak meg ne tiszteljenek bennünket bombáikkal. Viszontlátomásra uraim, ajánlom magam —

*(Főrendező jön.)*

FŐRENDEZŐ Jaj, jó, hogy itt találom még. Tudja, Afric úr, én megértem, hogy mindez bolondság, ezek a koszorúk, akár a temetésen, de bejelentette magát a német parancsnokság, itt lesz a pápai legátus is, az-

után a Nemzetközi Vöröskereszt küldöttsége, amely Jasenovacról tér vissza, tehát az olasz és még egy japán, ilyen kicsike, *(mutatja)* csak haljong, láttam a Mozart-jubileumon Bécsben, azután természetesen, Budak nemzetvezetőhelyettes, az usztasa ellenőrző szolgálat növendékei, gazdasági és művelődési köreink, a krémek krémje, s hogy szót értsünk, én tudom, hogy megvan a véleménye ezekről az előadásokról, de az istenre kérem, íme, leterdelek, hogy maradjon itt a fogadáson.

FAUST Alkár a futsalozás előtt. Keményen masszíroznak. Nem ökolívó-ménközés ez. Számíthat hűségemre, amice. Maestro!

FÖRENDEZŐ Hagyja most a hűséget, értjük egymást, csak maradjon itt.

FAUST Az előadás után találkozunk.

FÖRENDEZŐ Úgy kérem, mintha apja lennék. Legyen komoly.

*(Megragadja a kezét.)*

Nagyon komoly.

*(Méregetik egymást.)*

FAUST Uram! Én profi vagyok. Ezért fizetnek.

*(Főrendező megcsókolja. Faust egyedül marad, zsebkendőt vesz elő, törölközik. Žanko intendáns jön, kicsípve, dekorálva, rém felindultan. Az egész színház zsong a túl sok meghívottól.)*

ŽANKO Afric úr, kedves kolléga. Már mindenkinek elmondtam, hogy én önt favorizálom. Valamennyien akként tartjuk önt, mint vízcseppet a tenyerünkön. Kell-e mondanom önnek: elmondjam-e önnek?

FAUST Ha muszáj.

ŽANKO Božo Kavran rendnagy és neje, az Usztasa Ellenőrző Szolgálat Vezetője, a Legfőbb Rendőr, uram, Eugen Kvaternik a kegyelmes Kvaternikné asszonnyal, a horvát egyetemi hallgatók, a Domagoj szervezetek vezetői, a Horvát Hős, az Egyesült Usztasa Ifjúság parancsnoka, Ivan Oršanić, Ramir Marcone, a Szent Szék legátusa, Lüthers tábornok, talán nem kell arról szólnom, hogy kicsoda ő, Siegfried von Kasche, aki kicsinálhat nekünk egy vendégszereplést a Reichban, továbbá kedves muzulmánjaink, kell-e tovább sorolnom, van-e még valami tovább, Budak nagy csokrot küldött, és azt beszélük, igen, azt beszélük, hogy az előadás folyamán személyes jelenlétével maga a Nemzetvezető is megtisztelne minket.

FAUST Én teljes egészében felkészültem, intendáns úr.

ŽANKO Ez az, férfias szavak. Az egész után találkozunk, rendben?

FAUST Tumultus lesz, tudja.

ŽANKO Ön körül mindig tumultus van, tudom. De megilem én. Válásos ünnepély ez. Ez a színház most a világ középpontja. Nyújtsa a kezét!

*(Az intendáns hosszan szorongatja Afric kezét. Megöleli.)*

FAUST Ó, persze: mit hallott az ön barátja monsignorjától?

ŽANKO Később, később majd elmondom.



(Elmegy. Faust zsebkendővel törölgeti magát.)

FAUST Ó, bár süllyednék el.

(Gyorsan leereszkedik a függöny. Az első sor megtelik usztasa közön-séggel. Vannak német egyenruhák is, kisasszonyok estélyi ruhában stb. Polgári ruhákat is látni. A színházi csöngő harmadszor szólal meg, ide-gesen, fenyegetően.)

(...)

13.

(Afric, a színész a földön ül, és katonai hátizsákából gyermekjátékokat szed elő: durva tárgyak, tarka falovacskák, német csokoládé, töltényhüvelyek, amelyeken füttyül etc. A Biztos oldalt megáll. A Színész felemel egy rongybabát, és hosszan nézi.)

BIZTOS Tudom, hogy nehéz ez, elvtárs.

(Színész sebbel-lobbal a hátizsákba gyűjti a játékokat. Messziről nótázó száll.)

BIZTOS De legyél katona és tiszt! A nép figyel a partizán tiszteteket. Mindent lát. A tiszteteknek nem bocsát meg semmit.

SZÍNÉSZ Hogy szól a napiparancs?

BIZTOS Lassan a testtel.

(Átöleli.)

Tudod, senkinek sem könnyű.

SZÍNÉSZ Van még bandita a városban?

BIZTOS Akadnak, de mind jól viselik maguk.

SZÍNÉSZ Mire kezdünk most?

BIZTOS Mindenki a képességei szerint. A kommunista számára ez az érvényes.

SZÍNÉSZ Te mit fogsz csinálni?

BIZTOS Én szervezni fogok.

SZÍNÉSZ Mit szervezel?

BIZTOS Egyelőre a szocializmust fogom szervezni. Utána a kommunizmust. A lefektetett menetrend szerint. Ez organizáció plusz elektrifikáció. Oda megyek, ahol szükség lesz rám. Egyedül vagyok, akár az ujjam.

SZÍNÉSZ Tudom.

BIZTOS Tudom, hogy tudod. Nem is azért mondom. Magamban beszéllek.

(gorombábban)

Gyerünk, mosdj meg. Borotválkozz. Mutass, mint katona. Húzd ki magad, no... Vagy vedd le azokat a válllapokat. Néznek bennünket.

SZÍNÉSZ Hát én mit csinállok majd?

BIZTOS Neked könnyű. Bemész a színházba. Leteszed a pisztolyt az asztalra: 7,6 milliméteres. Azt mondod: most új kor kezdődik a művé-

szetben, az új ember számára. Végeztünk a szalonbeli bűdös picsákkal: ki kivel hempergett, ki mennyire bolond, ki mindenki kifeléte meg az anyját. Kispolgári perverziók kifelé. Villágirodalom csúcsai — befelé. Befelé — kifelé, befelé — kifelé, akár a mozdony. Itt van néhány szovjet egyfelvonásos.

(*Tiszti táskájából néhány szöveget vesz ki.*)

Ehhez én keveset értek, meg nem is érdekel. De van itt néhány vidám dolog. Ocseny harasó.

SZÍNÉSZ Hogy gondolod ezt: szovjet egyfelvonásosok plusz klasszikusok?

BIZTOS Egyenlő: szocialista művészet. Szubjektív tényező plusz elektrifikáció, egyenlő: szocializmus. Mi van? Nem tudsz eligazodni a számadáson? Ugyan már: ez könnyebb kell, hogy legyen, mint banditákra vadászni a Velebiten. Le kell szerelned, persze, és játszani, nohát. Azt beszélék, hogy a háború előtt a csitrik a lábukat csókolgatták, a magukét meg emelték is, amerre elhaladtál. Persze, most mindent komolyabban kell venni. Kitéttük a vörös zászlót a színházra. Hoztunk át élelmet a raktárból, nohát. Rendezvényt kell csinálni itt. Igazit, ünnepit, államit. *Nem, mint az erdőben.* Az embereknek fel kell öltözniük. Sok fény kell, ez az: és nem valami félhomály, mint a rothadt narancsok. *Nem, mint az erdőben.* Az éneklést és a lövöldözést a nézőtérben be fogjuk tiltani a csapatkonferenciákon. A páholyokban ott lesz az egész új hatalom. Lesznek angolok is meg szovjetek. Képzeld el egy fát, és megcsináltatjuk a fát. Képzeld házat: azt is megcsináltatjuk. *Nem, mint az erdőben:* egy darab vászon, és kész. A függönyt néhányszor le kell engedni és fel kell húzni, hogy látszson: van függönyünk. Ti pedig szépen hajlongjatok, mi majd tapsolunk. Hallatszani kell a hegedűknek, még keresünk a városban, és nem a harmonikának. A harmonika a térre való, ahol a népnek ökröt fogunk sütni, a hegedűk meg a színházba. Így kell, hogy legyen. Nohát.

SZÍNÉSZ Értettem.

BIZTOS *Faustot* fogjátok játszani.

SZÍNÉSZ Lehetetlenség.

BIZTOS Tudom: a *Faust* német darab, de Marx is német volt. Mi Hitlerrel verekedtünk, és nem a német néppel.

SZÍNÉSZ De...

BIZTOS Miféle de, mit de?

SZÍNÉSZ Kivel?

BIZTOS Reggel nálam volt kihallgatáson a rendező. A főrendező. Iszentelenül meg volt zavarodva, azt sem tudta, hol a feje, nem tudta, hogy hívják, majd a kezem csókolta meg, hajlongott, hajbókolta minden irányba.

SZÍNÉSZ Hát ő nem usztasa.

BIZTOS Erről még beszélgethetnénk. De valakinek rendeznie kell.

SZÍNÉSZ Nem usztasa.

BIZTOS Itt mindenki... Na, jól van, dolgozzon csak, fél évre elvesszük polgári jogait, rendnek kell lenni, *(hanyagul!)* az újságok közölkéjék le azt a szégyenét, és utána erőt, egészséget, elvtárs. Különböben beszart; azt gondolta: most leölik a partizán századosok. Meg a többiek is...

SZÍNÉSZ Milyen többiek?

BIZTOS Hát a többiek, testvér. Szépen égett itt a villany ezeken a gyönyörű csillárokon, csupa fény, tutta forza, minden este, működött a színház, drága testvérem, akár a láger.

*(Színész megragadja Biztos köpenye gallérját.)*

SZÍNÉSZ Itt, ezen a színpadon annyi a vér, hogy sikamlók tőle.

BIZTOS Hát igen: kell vér a színházba. Egyszer Eszéken disznót öltek Shakespeare-hez, a színház, drága testvérem, véres dolog.

SZÍNÉSZ Egy szót se többet!

*(Biztos erőlyesen kiszabadítja magát. Farkasszemet néznek.)*

BIZTOS Ezt majd megvitatjuk az értekezleten. De én nem mondtam volna semmit, ha magad nem vágsz bele. Ne civakodjunk ezen. Van idő.

SZÍNÉSZ Nincs idő, öregem.

BIZTOS Hogyhogy? Mi az erdőben döglöttünk meg, az én gyerekeimet az anyjuk szeme láttára szuronyra tűzték, minket mészároltak... itt meg egész idő alatt meleg volt, kellemes illat áradt, a méltóságos aszszonyok a tükrök előtt suhantak, a páholyokban a farkukat verték... Mi van?

SZÍNÉSZ Kérlek Vjeko. *(fáradtan)*

BIZTOS Félrebeszélisz Afriéc. A te neved Vjeko. Hasonlítok én terád?

SZÍNÉSZ Kérlek, Vjeko, nézz rám: itt valami örökre megállt.

*(Hosszú szünet.)*

BIZTOS Értem én, és fel tudom fogni: itt elragadnak az emlékek. Te hajlamos vagy az emlékek hatása alá kerülni. Szedd össze magad, ember. Előre nézz. De mint a te biztosod, emlékeztetni szeretnék arra, hogy a proletároknak nincs hazájuk. Te proletár színész vagy. A hazát firtató vitába pedig nem fogsz belerántani. Nekem egy vonatnyi éhes gyerek van a nyakamon! Most nincs erre időm! Ne gondold, kérlek, hogy ez az egész együtt most annyira fontos. *Nekünk* nincs időnk. Neked és nekem. Nem jut időnk. Megértem én! Éveken át az égbolt volt felettünk a takaró! Most itt vannak az angyalok, az arkangyalok, a tündérek, a stukatúra.

SZÍNÉSZ *(szórakozottan)* Úgyhogy akként fest, mint valami nagy, sötét és meleg benső, amelyben számos nép tudna élni.

BIZTOS Itt kísértetek vannak, isten bizony. Ha nem tudod játszani a *Faustot*, akkor gondolj ki valami akadémiát! Küldök majd szavalókat! Erőt, egészséget!

SZÍNÉSZ Megértettem!

(*kiáltva*)

BIZTOS Így már sokkal jobb.

(*Elmegy.*)

(...)

Számozatlan jelenet

*Elöl férfiak frakkban, nők hosszú ruhában: mind magasztos szavakat mondanak az Áldozatról és a Forradalomról.*

*Színész a hátizsák mellett ül, és a játékokkal játszik a földön.*

*A rivalda elsötétül.*

*A színpad mélyéből Margit közeledik, zsákban, mászik, talpra áll, el-esik.*

*A másik oldalról Mephisto, nyakában kötél, különös batyut cipel.*

*Színész összeszedi a játékokat, és feljűk indul. Megállnak és nézik egymást, mint akik először találkoznak.*

*Színész eléjük önti a játékokat.*

*Mephisto elébe önti a Faust előadásának kellékeit: görebeket, inkunábulumokat, az U betűs koponyát. Faust kihúzza a betűt a koponyából, és messzire hajítja.*

*Nagyon hosszú szünet.*

*Majd mindhárman mintha egymásba akarnának bújni.*

*Sűrű hóhullás.*

*Az érkező harckocsik távoli dübörgése.*

*Triádikus Lény — Faust — Margit — Mephisto a hóra bámul.*

FAUST—MARGIT—MEPHISTO

Mindent átéltem és meghaltam kétszer.

A történelem velem magát torkig ette.

Tanulmányoztam különféle diszciplínákat.

Vertek engem és én is vertem.

Öltek, én is öltem.

Kivágták méhemet. Elvették leheletem s magzatom.

Nem tudom, épp oly feslett vagyok-e, mint kezdetben.

Mi volt kezdetben?

Az Ige? A Tett? Az Akarat?

Hol van az én osztályom?

Hova lett a kalászom?

Mely földben sarjadhatna ki?

Hol van országuk megszületetlen gyermekeimnek?

(*Behatóló harckocsik dübörgése.*)

Mikor fog megvirradni?

(*Havazás.*)

Felegyenesedve járom kérdésemet.

Igent mondok erre az ifjonti őrületre.

Öregszem.

Nagyon fázok.

*(Faust—Margit—Mephisto az egyre sűrűbb hóhullásba bámul. Befújja a felirat nélküli ledőlt sírkövet.)*

*BRASNYÓ István fordítása*